

Duka-Zólyomi Emese

Szlovákiai magyar katolikus egyházzene

Az alábbi áttekintést elsősorban egy felmérés *Duka-Zólyomi Emese a Pozsonyi Egyetemi alapján készítettem. 100 plébániát kérdeztem meg (ez megközelítőleg a magyarlakta vidékek plébániáinak kétharmada), egyenlő arányban elosztva városok, községek és falvak plébániáit. 57 válasz érkezett, mely közül néhány hiányos volt.*

Szlovákiában az 50-es évek elejéig még szerveztek szlovák nyelvű kántorkurzusokat, melyek lehetőséget adtak magyar kántorok továbbképzésére is a pozsonyi konzervatóriumban, a szepesváraljai szemináriumban. A kiköltötetés, a lakosságcsere következtében, részben a kántortanítói állás megszüntetésének köszönhetően, egyre több amatőr —hiányos ismeretekkel vagy alapismeretek nélkül— látta el a kántori teendőket.

Egyházközségeinkben a zene szerepe a liturgiában fokozatosan átértékelődik. Már nemcsak járulékos, a hívek áhítatát növelő eszköz, de egyre több templomban a liturgia résztvevői magát a liturgiát éneklék. Elsősorban a szentmisére és annak részeire térek ki. A mise-ordináriumok közül a legelterjedtebb Szigeti Kilián Missa Hungarica miséje (37), ezt követi Werner Alajos Mercedes-miséje (6), továbbiak elvétve 1–3 alkalommal fordulnak elő. Így például a Missa brevis Hungarorum, Kodály Z. Magyar miséje, Hergenöder M. Pécsi gyászmiséje és Pécsi miséje, Halmos L., Harmath A., Székely M. miséje, a hazai Ghillány I. böjti miséje és Sepp P. karácsonyi misefeldolgozása. Latin miséken templomainkban a Missa de Angelist énekelik. Gyakran 2–3 misét ismernek és énekelnek, a legváltozatosabb megoldással Komáromban találkozunk. A felsorolt miséken kívül az Éneklő Egyház népénektárban közölt misék, a Missa mundi és további gregorián-misék is szerepelnek a repertoárban.

A liturgikus előírások értelmében a mise állandó részeit már nem helyettesíti népének, egyes egyházközségek azonban még megmaradtak a Szent vagy Uram! miseénekei mellett. Leggyakrabban a karácsonyi időszakban a Glóriát helyettesíti népének. Egyedülálló eset a vágai megoldás (Galántai járás), ahol a hagyományt megőrizve a helyi, trópusos Kyriéhez tartozó, annak zenei anyagából származó Glóriát énekelik. Az introitus és a kommúnió csak elvétve honosodott meg. — A válaszos zsoltárt kántoraink a megfelelő napról veszik. A múltban több községben, falun csak egy zsoltár- és Alleluja dallamot használtak. Ma már az ilyesmi kivétel, e tételeket legalább 2–3, sőt több dallammal is énekelik. A könyörgéseket néhány kivétellel a nép recitálja.

A gyakorlatban a szentmise zenei anyagának hiányosságai (introitus, kommúnió stb.) nagyban összefüggnek az elterjedt énekeskönyvekkel. Leggyakrabban a hazai kiadású Miatyánkot és Glóriát, illetve a magyarországi Hozsánát használják. Az Éneklő Egyház népénektárat —köszönet az orgonistának, papnak— csak bizonyos községekben, városokban használják, de ez még mindig

csak úttörő jelenség (Komárom, Pozsony, Vága, Nagymácséd stb.). Használatban van a Szent vagy Uram!, Stampay János Cantualéja, Heckmann István műve, valamint további ének- és imakönyvek (Örvendezzünk, Harangszó).

A liturgiában egyházi kórusok, ifjúsági, gyermekekből álló gitáros csoportok illetve énekes és hangszeres szólisták is részt vesznek. A megkérdezettek között 21 plébánián van vegyeskar, három helyen nőikar, egy esetben férfikar, illetve temetési énekes csoport, vagy a passiókra alkalmilag összeállított kórus. Az átlagos életkor 40 év. Kórusaink elsősorban magyarul énekelnek (92.6 százalék), kisebb részben latinul (6.4 százalék), az egyéb 1 százalék. A kérdezettek egy-negyedénél gitáros csoport is működik (15). Gitár mellett hegedűn, fuvolán, Orff-hangszereken is játszanak. A kórusok, gyermekkarok, szólisták a liturgiailag engedélyezett helyeken (kezdetre, felajánlásra, áldozáskor, esetleg kimenetelre) szólókat, kórusbetéteket énekelnek, vagy helyettesítik a scholát. Az ifjúsági gitáros csoportok ezt a kört esetenként kiterjesztik az állandó részekre is.

Egyházközségeinkben ritkaságszámba megy az énekes zsolozsma. Az ötvenhét kérdezett közül csak 4 igenlő választ kaptam. Ezenfelül évente Bacsfán búcsúkor, Ipolyságon nagyhéten a lamentációt végzik énekelve, Nádszegen (Galántai járás) recitálják, ahogyan Kassán is halottak napján.

Egyes tájegységeken még élnek különböző ünnepek némely hagyományai, szokásai, erre példa a vágai passió. Nyitravidéken, ahol a népéneket a helyi gyűjteményekből is éneklük, feltételezhető, hogy még nincsen minden feltárva, erre utal az ottani plébános figyelmeztető szava is.

Három, már tradícióval rendelkező országos magyar egyházzenei rendezvényünk van. Ezek: a komáromi Harmonia Sacra Danubiana, az 1992-től szervezett zselízi KIÉT (Katolikus Ifjúsági Énekkarok Találkozója) és az ifjúsági énekkarok 1996 óta rendszeresen megrendezett érsekújvári találkozója, mely Szent Cecília ünnepével esik egybe. A két utolsó rendezvény évente kerül sorra, ezek a gitáros könnyűzenei csoportok találkozói. Komáromban 1993-tól ugyancsak évenként rendezik meg a Harmonia Sacra Danubiana Egyházzenei Találkozót, mindig október utolsó hetében. A rendezvényt Rév- és Délkomárom közösen szervezi. Három történelmi eseményhez fűződik. 1.) A Szent András-templomot az 1848-as tűzvész után újjáépítették, majd 1860. október 28-án felszentelték. 2.) Október 31., emléknap, a protestánsok ünnepe, a reformáció napja. 3.) Október 23., emlékezés az 1956-os eseményekre.

A kántorok helyzete. A megkérdezettek között csak egy kántor van főállásban. Amennyiben van kántor, akkor a többség mellékállásban, nyugdíjasként vagy diákként végzi a kántori teendőket, sok esetben honorárium nélkül, Isten nevében. A feladatot egyre gyakrabban konzervatóriumot végzett zenészek látják el, akik azonban a liturgia zenéjét csak a gyakorlat folyamán sajátítják el. Az alsó korhatár 16–20 év között mozog, legnagyobb arányban a 20–30 évesek vannak, a legidősebbek 75, 81 évesek, sőt még 89 évesről is van tudomásunk. A kántorok között a nők vannak többségben.

Folytatjuk